

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بحث راجع به کیفیت دلالت روایات بر حرمت استعمال ملاحی و معازف است. آیا روایات اطلاق دارند نسبت به معازف یا اینکه روایات در مقام اطلاق، یعنی عموم جمیع موارد استعمال، ساکت هستند و خلاصه روایات در این مقام نیستند؟

نکته‌ای که در اینجا هست این است که اگر ما روایات استعمال ملاحی و معازف را ملاحظه کنیم موردی را در این روایات نمی‌بینیم که تخصیص بزنند به مواردی که شبهه غناء در آن موارد باشد، یعنی مقید کنند حرمت استعمال را به تحقق مصداق غناء، یعنی همان طوری که قبلاً گفتیم که در باب غناء بود که ذلک مجلسٌ لا ینظرُ الله الیه، و نسبت به صوت، صوتی که همراه با استعمال آلات و مجلس

و اینها باشد به آن غناء می گویند، نسبت به آن ترجیح صوت که قبلاً گفته شد. یا اینکه خود صوت به نحوی دارای ارتفاع و انخفاض باشد که مَلهی باشد، به لَهو در بیاورد، این مربوط به غناء بود. پس بنابراین معنای غناء در مورد صوت عبارت بود از صوتی که همراه با آن، همان طوری که مرحوم فیض رحمة الله علیه فرمودند که صوت مُنضمّ به مَلاهی و معازف، این صوت مُحَرَم است؛ اما نفس صوتی که فیه ترجیح باشد حرام نیست. یا صوتی که با دُخول رجال فی المجلس باشد که زن و مرد در آن مجلس باشند، به واسطه دُخول رجال این حرام می شود. یعنی غناء در این معنا صدق می کند.

اما در باب استعمال آلات و استعمال معازف، ما تقیید به مجلسی که در آن نساء داخل بشوند یا رجال داخل بشوند نداریم. تمام این روایات به نحو اطلاق است. فرض بکنید که یک روایت داریم نسبت به ابلیس، قال ابا عبدالله علیه السلام - که روایتی است در کافی - لما مات آدم شمت به ابلیس و قابیل و اجتمعا فی الارض و جعل ابلیس و قابیل المعازف و المَلاهی، خب مسلم در آن موقع رجال و نسائی نبودند، یعنی فقط استعمال مَلاهی و معازف در اینجا مُحَرَم بود. حالا مجلسی تشکیل بدهند، زنها بیایند،

شُربِ خمر بکنند که بخاطر ضم آن ضمائِم حرام
بشود نیست یک همچین چیزی، در زمان خلقت آدم
روی کل زمین هم شاید مثلاً هفت هشت نفر بیشتر
نبودند که حالا...

سؤال و جواب عربی

سؤال: فرمودید تا زمان امام رضا یعنی بعد از امام
رضا...

جواب: روایتی که دلالت بکند، روایتی بعد از
امام رضا نداریم، یعنی آن طوری که من تفحص
کردم روایتی از امام هادی یا عسگری و... نداریم، تا
زمان امام رضا علیه السلام روایات موجود است،
یعنی هم از پیغمبر روایت داریم، هم از امیرالمؤمنین
هم از علی بن الحسین، از امام حسن و امام حسین
روایتی موجود نیست، البته از این دو امام بطور کلی
روایت نیست الاً قلیل، چون زمان، زمان تقیّه شدید
بود و ما در فقه فقط یک عده معدود روایات داریم.
البته اخیراً یک کتابی تألیف شده است راجع به
روایاتی که از حضرت امام حسین راجع به مسائل
فقهی هست، ولی بایستی که خلاصه بیشتر دقت
کرد، مثلاً سند این روایات را باید دید؛ از سید

الشهداء یا امام حسن مجتبی راجع به مسائل فقهی چند مسئله اجمالی بیشتر نیست. از علی بن الحسین هست، از امام باقر، از امام صادق، از موسی بن جعفر راجع به قضیه بشر حافی، از امام رضا علیه السلام هست، روایات مربوط به غناء و استعمال آلات موسیقی تا امام رضا علیه السلام وجود دارد، دیگر از امام رضا به بعد روایتی وجود ندارد.

آن وقت صحبت در این است که از زمان پیغمبر تا زمان امام رضا علیه السلام که قریب دویست سال، حداقل صد و هفتاد هشتاد سال، این مدت وجود داشته و ما یک روایت نداریم که [در آن] این [آلات موسیقی] را تقسیم [به حرمت و حلیت] کند که فرض بکنید که اگر استعمال آلات در این مجلس باشد حلال است، اگر در مجلس دیگر باشد، استعمال آلات، محلل است. اصلاً هیچ روایتی به این مضمون وجود ندارد. لذا اینجا اصل قضیه، استعمال آلات موسیقی، مثل مسئله خمر می شود، چه طور در مسئله خمر تقسیم به حلیت و حرمت معنا ندارد الاً به حکم ثانوی. حکم اولی در خمر، حکم بر حرمت است، حکم اولی در کذب، حکم بر حرمت است، حکم اولی ربا حکم بر حرمت است.

اما هر حکمی، کلُّ حکمٍ و ما من حکمٍ الا عند ضرورته، خب یتغیر، یتبدل، خب اصلاً در این بحثی نیست. یعنی احکام [اولی] در حال اضطرار، تغییر و تبدل [پیدا می کند و به احکام ثانوی تبدیل می شود.] اگر به واسطهٔ عطش خوفِ موت هم برود خب خمر هم نه تنها مباح می شود بلکه واجب هم می شود. یا فرض کنید که در مورد ربا، اگر فرض کنید که یک انقاذ نفس محترمه متوقف بر رباست، فرض کنید که اجرای یک عملیه متوقف بر اخذ رباست، خب ربا در اینجا نه تنها جایز است بلکه واجب است، بخاطر اینکه انقاذ نفس محترمه هست در اینجا. این مسائلی که احکام ثانوی است ما نباید اصلاً در این مسائل صحبت کنیم، نباید داخل در این مسائل... صحبت در حکم اولی است، حکم اولی نسبت به این مسئله چیست؟ فرض کنید که استعمال و سائطی که لَهُ مَنفَعَةُ المَحَلَّةِ و لَهُ مَنفَعَةُ المَحْرَمَةِ مثل سکین، سکین لها مَنفَعَةُ المَحَلَّةِ مثل استعمال در مسائل دیگر و لها مَنفَعَةُ المَحْرَمَةِ مثل قتل النفس، استعمال سیف، شراء و بیع سیف، سیف لَهُ مَنفَعَةُ المَحَلَّةِ مثل... یا مثل استعمال آلات حرب که یک منفعت محله دارد و یک منفعت محرمه دارد دیگر.

در هر کدام از این دو [مثلاً سیف و سکین] باید بینم که چه [منفعتی] دارد؟ یا فرض کنید مثل تلویزیون و رادیو یا مسائل دیگر که خب ممکن است استفادهٔ حرام بشود یا حلال بشود. آیا استعمال آلات موسیقی و بیع و شراء آلات موسیقی به حکم اولی نه به حکم ثانوی، به حکم اولی این مُنقسم به قِسمین است، یعنی قِسمٌ حلال و قِسمٌ حرام است یا مانند خمر و خنزیر است که خمر و خنزیر علی کل حال حرام هستند اما عند الضرورة مباح می‌شوند؟ کدامیک از این دو است؟

آنچه که ما در روایات داریم این است که آلات موسیقی تقسیم به مُحلل و محرم نشده است، فقط دارد که فرض کنید که من لعب بالمزامیر، من ضرب بالطنبور نه اینکه من ضرب بالطنبور فی مجلسٍ فیه غناء کذا و من ضرب...، لذا آن مواردی که محلل است در خود روایت استثناء شده؛ مانند ضرب به دف که در مجلس عروسی استثناء شده؛ اگر قرار بود استعمال خود آلات یا کیفیت آلات، این از نقطهٔ نظر شارع مُبرّر داشت و محلل بود، باید حداقل در یک روایت بیاید تقسیم کند به اینکه استعمال این آلات به منفعت شخصی و در استعمال شخصی و بدون دخول رجال یا نساء و بدون شرب خمر حلال است،

اما استعمال آلات در مجلس لهوی که زن مُغْنِیه می‌خواند و اینها، این بشود حرام، یک روایت ما نداریم.

سؤال: عربی

جواب: نعم. نفس استعمال آلات لهو، نه کیفیت استعمال لهو. مثل شرب خمر که آن را از اقسام لهو شمرده‌اند دیگر، یکی از اقسام لهو شرب خمر است دیگر، یعنی اگر فرض کنید که... نه در مجلسی که محفل و مجلس غناء باشد این شرب خمر حلال است؟ در حالتی که شرب خمر را جزو لهو آورده‌اند

سؤال: عربی

جواب: لا، نفس شرب الخمر.

در شرب خمر، دو روایت است؛ یک روایت حرمت روی نفس شرب خمر رفته است، یک روایت شرب خمر را از اقسام لهو شمرده‌اند. در این (آلات موسیقی) هم همین است، شما اگر روایات را نگاه بکنید حرمت روی نفس استعمال آلات موسیقی و معازف رفته، در بعضی از روایات هم مُقَيَّد به لهو شده است یعنی آلات موسیقی را از اقسام لهو شمرده‌اند، یعنی مثل شرب خمر می‌ماند دیگر، مثل زنا

می ماند، مثل نرد به شطرنج می ماند. در نرد به شطرنج، روایات دو قسم است، در بعضی از روایات مطلق لعب به شطرنج را حرام دانسته، و در بعضی از روایات از باب لهویت، آن را حرام دانسته نه اینکه لعب به نرد و لعب به شطرنج یک قسم محلل دارد، یک قسم محرم دارد. علی کل حال لعب به نرد حرام است مطلقاً. منتهی چرا حرام است؟ چون داخل در لهو است، به خاطر این جهت حرام است.

ممکن است یک موضوع داخل در تحت عناوین متعدده باشد، این اشکال ندارد. فرض کنید که من باب مثال شرب دوا، دوايي که طيب به شما می دهد، این شرب دوا برای شما لازم است من حیث انه مثلاً يعالج ألم الرأس من حیث انه يجب مثلاً شربه، من حیث انه يعالج المعدة يجب مثلاً شربه، من حیث انه...، یک موضوع واحد در تحت عناوین مختلفه هست نه اینکه فقط این...، فرض کنید که در مسئله شرب خمر، از لحاظ اینکه خب شرب خمر موجب اعتیاد می شود و اعتیاد انسان را از آن طریق انسانیت خارج می کند و به حیوانیت سوق می دهد و کل شیء هكذا یحرم، فمن هذا الجهة شرب الخمر یحرم، و از این جهت که شرب الخمر فی نفسه یعنی فی نفس

الوقت، یغیّر الانسان من الانسانية و یدخله تحت
الحيوانية [فهذا حرام] و لهذا مست و سکران هر
فعلى را انجام می دهد دیگر! حتی زنا با محارم
می کند! مست و سکران زنای با محارم می کند، برای
چی؟ بخاطر اینکه از انسانیت خارج می شود. این
سکران از این نقطه نظر می توانیم بگوییم که حرام
است. از این نقطه نظر که مسئله خمر موجب افساد
بدن است، از این نقطه نظر حرام است. اشکال ندارد
که یک موضوع واحد در تحت عناوین متعدده باشد.
در تحت هر عنوانی، حکم مختص به آن عنوان را
دارد.

در مسئله استعمال آلات موسیقی، حرمت روی
نفس استعمال آلات رفته و از این باب که این
استعمال آلات داخل در لهو است، آن هم داخل در
حرمت رفته. و لهذا مجالسی که در این مجالس
غیبت و تهمت و... است...، چرا استماع غیبت و
تهمت حرام است با اینکه انسان کاری را انجام
نمی دهد؟ چون مجلس، مجلس لهو است. در
روایت هم داریم، چون مجلس، مجلس لهو است،
لذا استماع غیبت و استماع تهمت هم حرام است.

حالا آن مُغتاب، آن کسی که غیبت می کند، آن مغتاب خودش فی حدّ نفسه یک حرمت اولیه دارد که خب این مغتاب دارد عمل حرامی را انجام می دهد، غیبت و تهمت حرام است. استماع غیبت هم به جهت لهویت که این مجلس، مجلس لهو است و به لحاظ دیگر، آن هم حرام می شود. این مطلبی است که بایستی که ملاحظه کنیم.

حالا آن روایاتی که فرض کنید که نسبت به اینها هست این روایات را ببینید؛

روایت اول روایت کافی است؛ انّ الشيطان یقال له قفندر اذا ضُرب فی منزل رجل اربعین صباحاً و دخل الرجال، این حرام است، در این روایت دخول رجال را هم در اینجا قید کرده که مردها بیایند، یعنی در این مجلس تردد مردها و اینها باشد، یعنی مردها بیایند بنشینند، نه اینکه منظور از این مجلس، مجلس غناء باشد که زن بخواند، نه، فقط ضرب به معارف در آنجا هست، یعنی مردها بیایند، افراد بنشینند و حفله تشکیل بدهند و بزَنند و اینها، مثل همینی که ما الان داریم دیگر، کنسرتی که الان داریم. کنسرت عبارت است از یک مجلسی که افراد جمع می شوند و بعضی ها می روند آنجا می زنند و می رقصند دیگر،

حالا ظاهراً رقصش دیگر در اینجا نیست، فقط همین زدنش هست و...، این همین دخول رجال است. این یک روایت است.

اما یک روایت دیگری در اینجا داریم که؛ من ضُرب فی بیتہ بربط اربعین یوماً...، بدون دخول رجال در اینجا هست.

یک روایت دیگر، ضرب العیدان ینبت النفاق، بطور مطلق.

[روایت دیگر] از علی بن الحسین که حضرت می فرماید: لا یقدس اللہ اُمّة فیها بربطٌ و نایه.

قال ابا عبدالله علیه السلام مات آدم و شمت ابلیس... که روایتش را خواندیم.

ابی عبدالله علیه السلام عن رسول اللّٰه، انهاکم عن الزفن و المزمار و الکوبار، مطلق است.

زعفرانی عن ابی عبدالله علیه السلام: من انعم اللّٰه علیه بنعمة فجاء عند النعمة بالمزمار فقد كفرها! مثلاً منظور این است که خدا یک مولودی به او بدهد، یک بیتی به او بدهد، فرض کنید که اطعامی بخواهد بکند بعد در آن مجلس مزمار بزند فقد کفرها! خب این دلالت بر حرمت می کند دیگر.

عیون اخبار الرضا؛ انه سئل امیرالمومنین عن

معنا؟ حمام الراعيه قال تدعوا على اهل المعازف و
المزامير و الميزان و العيدان .

ابى عبدالله عليه السلام انه سئل عن السفله قال
من يشرب الخمر و يضرب بالطنبور، مطلقا يضرب
بالطنبور، هيچ کیفیت چیزی اصلاً در اینجا نیامده .

عن؟ عن امير المؤمنين عليه السلام يا نوح اياك
ان تكون صاحب؟ طنبور است، او كُوب، كه طبل
باشد .

از؟ ابن ابى فراز قال على عليه السلام لا تدخل
الملائكة بيتاً فيه خمرٌ او دفٌ او طنبور او نرد . بطور
مطلق آمده است .

جعفریات عن امير المؤمنين عليه السلام قال
رسول الله أنهى امتى عن الزمر و المزمار و الكوبار .
امير المؤمنين عليه السلام: تقوم الساعة على قوم
يضربون بالدفوف و المعازف .

على ابن ابى طالب: انه رفع اليه رجلٌ كسر بربط
فابطله... كه روايتش را قبلاً خوانديم .

امام صادق عليه السلام: مرّ بى و انا غلامٌ
صغير... كه روايتش قبلاً ذكر شد .

فقه الرضا؛ من لقاء فى بيته طنبوراً او عوداً او شيئاً
من الملاهى من المعزفه و الشطرنج و اشباهه اربعين
يوماً فقد باع بغضبٍ من الله فان مات فى اربعين مات

فاجراً فاسقا مأواه النار و بئس المصير. که این روایت از امام رضا علیه السلام است.

قطب راوندی در لب اللباب عن النبی صلی الله علیه و آله و سلم: إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ الدَّفَّ وَ الْكُوبَةَ وَ الْمِزَامِيرَ وَ مَا يَلْعَبُ بِهِ.

عوالی اللئالی عن رسول الله: إِنَّهُ نَهَى عَنِ الضَّرْبِ بِالدَّفِّ وَ الرِّقْصِ إِلَّا فِي الْأَمْلَاكِ وَ الدَّخُولِ بِشَرَطِ أَنْ يَكُونَ فِي الْبَكْرِ، مِثْلَ أَيْنَكُ فَقَطُّ بَاكِرُهُ رَا قَبُولِ دَارِدٍ، ثَبَّهَ رَا قَبُولِ نِدَارِدٍ، وَ لَا يَدْخُلُ الرِّجَالُ عَلَيْهِمْ. این هم خصوص این مسئله است که امام علیه السلام متوجه مجلس بودند، الان این مجلس اشکال ندارد بشرطی که دف بزنند.

و عَنْهُ، از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم، لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتاً فِيهِ خَمْرٌ أَوْ دَفٌّ أَوْ طَبُورٌ أَوْ نَرْدٌ وَ لَا تُسْتَجَابُ دَعَائِهِمْ وَ تَرْتَفَعُ عَنْهُمْ الْبَرَكَةُ. این هم یکی از آن روایات.

تفسیر ابوالفتوح رازی عن رسول الله و امرنی ان امحو المزامير و المعازف و الاوتار و امور الجاهلية.

بینید در تمام این موارد هیچ تقيیدی آن طوری که ما در باب غناء می دیدیم، اصلاً در اینجا تقيید وجود ندارد، تقيید به مطلق ضرب به دف است إلا

فی موردِ که مورد، مورد عروسی باشد، آن هم عروسی بکر، نه عروسی غیر بکر، عروسی غیر بکر فایده ندارد. در آنجا (عروسی بکر) بزن و بکوب خوب است، عَلَیْکُمْ بِالْأَبْکَارِ! ظاهراً رحمت خدا فقط شامل حال آن مجلس می شود و مُلهی نیست قضیه در آنجا.

این مجموع روایاتی بود که ما استفاده می کنیم. روی این حساب انشاءالله فردا، یعنی از روز شنبه راجع به نقل اقوال علماء در این قضیه ما بحث می کنیم. نتیجه رجوع به نفس روایت و شَمُّ الفقاهه اقتضاء می کند که استعمال آلات موسیقی بایً نحو کان حرام است.

سؤال و جواب عربی

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ